

К. Є. Науменко

Військові звання

ВІЙСЬКОВІ ЗВАННЯ – персональні ранги військовослужбовців і військовозобов'язаних запасу, які визначають їх службово-правовий стан і підпорядкування. В. з. виникли із зародженням регуляр. війська європ. держав у 15–16 ст. В укр. зброй. формаціях вони з'явилися у добу козаччини й відображали посадовий стан, зокрема перший реєстр 1601, доповнений Б. Хмельницьким у 1654, визначав такі ранги: козак, курінний отаман, сотник, полковник, кошовий отаман, гетьман. Поряд із ними існували (зокрема в артилерії) й ін.: обозний, хорунжий, бунчужний. В укр. нац. військ. формаціях 20 ст. власні В. з. відновлено у серпні 1914 в Легіоні УСС. 27 грудня 1916 були остаточно упорядковані звання: стрілець, ст. стрілець; для підстаршин – вістун, десятник, підхорунжий; для старшин – хорунжий, четар, поручник, сотник, отаман. Після розпаду Рос. імперії УЦР розгортала військ. будівництво на основі концепції переходу від регуляр. армії до нар. міліції. Відповідно до постанови Ген. секретаріату військ. справ від 17 листопада та ухваленого 17 грудня 1917 «Статуту Української Народної Армії» в основу рангів покладено посадовий стан: козак, ройовий, чотовий, бунчужний, підсотенний, сотенний, курінний, осавул, полковник, отамани дивізії, корпусу. У процесі розбудови армії Української Держави (квітень–грудень 1918) наказом військ. міністра О. Рогози 16 червня 1918 персонал. В. з. відновлено: козак, гуртковий; підстаршини – ройовий, чотовий, бунчужний, підхорунжий; молодші старшини – хорунжий, значковий; булавні старшини – сотник, військ. старшина (підполковник), полковник; генерали – генерал-хорунжий, генерал-поручник, генерал-полковник. У травні 1918 міністр мор. справ *М. Максимів* затвердив В. з. на флоті: корабел. гардемарин, мічман, лейтенант, ст. лейтенант, капітан 2-го рангу, капітан 1-го рангу, контр-адмірал, віце-адмірал, адмірал. З приходом до влади Директорії наказом військ. міністра О. Осецького 8 січня 1919 відновлено рангову систему часів УЦР. 9 квітня 1919 в Армії УНР впроваджено звання: для козаків і підстаршин – козак, ройовий, чотовий, бунчужний, підхорунжий; старшин – хорунжий, четар, сотник, осавул, полковник; отаманних старшин – отаман, кошовий, гол. і наказ. отамани. Система В. з. остаточно впорядкована 12 березня 1920. Були встановлені звання: козак, гуртковий; підстаршини – ройовий, чотовий, бунчужний, підхорунжий; молодші старшини – хорунжий, поручник, сотник; булавні старшини – підполковник, полковник; генерали – генерал-хорунжий, генерал-поручник, генерал-полковник. В. з. в УГА впроваджено 13 листопада 1918 ухвалою Нац. Ради ЗУНР та наказом Держ. секр. військ.

справ [Д. Вітовського](#): стрілець, ст. стрілець; для підстаршин – вістун, десятник, підхорунжий, булавний; для молодших старшин – хорунжий, четар, поручник, сотник; для булавних старшин – отаман, підполковник, полковник; для генералів – генерал-четар, генерал-поручник, генерал-сотник. Генерал. рангами відзначені: [А. Вольф](#), [А. Кравс](#), [В. Курманович](#), [О. Микитка](#), [Г. Стефанів](#), [М. Тарнавський](#), [Г. Ціріц](#). Ранги у Червоній армії, зокрема й укр., що існувала до 1922, визначалися посадами: червоноармієць, командир відділення, пом. командира взводу, старшина, командир взводу, командир роти, командир батальйону, командир полку, командир бригади, нач. дивізії, командувач армії, командувач фронтом. У створ. 1942 УПА В. з. впроваджені наказом командувача [Д. Клячківського](#) від 27 серпня 1943. У їх основу покладено рангову систему доби Визв. змагань 1917–21: козак, вістун; підстаршини – десятник, ст. десятник, підхорунжий; молодші старшини – хорунжий, поручник, сотник; булавні старшини – осавул, підполковник, полковник; генерали – генерал-хорунжий, генерал-поручник, генерал-полковник, генерал (піхоти, артилерії, кінноти, летунства, панцер., інж. військ). На флоті: матрос, матрос-вістун; підстаршини – десятник, ст. десятник, підхорунжий; молодші старшини – молодший лейтенант, лейтенант, ст. лейтенант; булавні старшини – капітан-лейтенант; адміралаи – контр-адмірал, віце-адмірал, адмірал, адмірал флоту. 27 січня 1944 командувач УПА [Р. Шухевич](#) впровадив функційні відзнаки для команд. складу: ройовий, чотовий, сотенний, курінний, командир загону, групи, крайовий командир УПА. Проектом 1944 встановлені звання: ст. козак – замість вістуну; ройовий, чотовий, бунчужний, підхорунжий – для підстаршин; майор – замість осавула; скасовано звання генералів піхоти, артилерії та ін. Генерал. рангами були відзначені [Д. Грицай](#), [Л. Ступницький](#), [Р. Шухевич](#) та ін. Сучасні ЗС України в осн. успадкували рад. систему В. з. Закон України від 25 березня 1992 «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» встановив звання: рядового складу – рядовий, ст. солдат; сержантського – молодший сержант, сержант, ст. сержант, старшина; прапорщиків – прапорщик, ст. прапорщик; молодших офіцерів – молодший лейтенант, лейтенант, ст. лейтенант, капітан; ст. офіцерів – майор, підполковник, полковник; генералів – генерал-майор, генерал-лейтенант, генерал-полковник, генерал Армії України. Флот. звання: матрос, ст. матрос; старшини – старшина 2-ї статті, 1-ї статті, гол. старшина, гол. корабел. старшина; мічмани – мічман, ст. мічман; молодші офіцери – молодший лейтенант, лейтенант, ст. лейтенант, капітан-лейтенант; ст. офіцери – капітан 3-го рангу, капітан 2-го рангу, капітан 1-го рангу; адміралаи – контр-адмірал, віце-адмірал, адмірал.

Рекомендована література

1. Літопис Української Повстанської Армії. Початки УПА: Док. і мат. Т. 1. Торонто, 1989;
2. Задунайський В. Ранги і посади Наддніпрянської армії // КС. 1994. № 4;
3. Історія українського війська. 1917–95. Л., 1996;
4. Тынченко Я. Армии Украины 1917–1920 // Униформы армий мира. Москва, 2002.

Бібліографічний опис:

Військові звання / К. Є. Науменко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-34476>. – Останнє поновлення : 1 січ. 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).